

Sindssyge Forbrydere og Kriminalasyler.

Der er oftere saavel i Dagspressen som i nærværende Tidsskrift klaget over de store Vanskeligheder ved at faa sindssyge Forbrydere anbragte paa passende Maade, saa længe man her i Landet mangler et Kriminalasyl. Senest har Politiinspektør Goll*) kortelig gjort Rede for Lægernes Stilling til Sagen, som denne viste sig ved Kriminalistforeningens Aarsmøde i 1900, og i Forbindelse dermed fremstillet som et karakteristisk Eksempel, hvorledes det er gaaet den ved Kriminal- og Politirettens Dom af 13. Februar 1900 til at tages i Forvaring dømte Person: først ventede han c. 2 Maaneder i Varetægtsfængsel paa at komme paa en Sindssygeanstalt, undveg fra denne, paagrebes atter, undveg paa ny, flakkede Verden rundt i 5 Maaneder, gjorde sig skyldig i ny Forbrydelser, paagrebes igen og ventede derefter atter 5 Maaneder i Fængslet, før det lykkedes, efter ny Tiggergang til samtlige Statens Sindssygeanstalter, at faa ham anbragt paa Sindssygeanstalten i X den 23. November 1901.

Heller ikke her skulde han imidlertid finde sit blivende Sted, og da ogsaa hans senere Skæbne kan tjene til Belysning af Psykiatriens og Psykiatriernes Standpunkt og af Spørgsmaalet om Kriminalasylers Nødvendighed, skal den her berettes.

*) Nærv. Tidsskr. Bd. XXIV, Side 225 ff.

Efter at han, som for Nemheds Skyld kaldes ved Fornavnet Julius, havde opholdt sig paa X Sindssygeanstalt indtil 5. Februar 1902, altsaa i knap 2¹/₂ Maaned, tilskrev Anstaltens Overlæge Politidirektøren i København, efter hvis Foranstaltning Anbringelsen var sket, bl. a. saaledes:*)

» . . . Jeg kan kun rent ud sige, at Anstalten ikke magter sin Opgave over for ham. Han er af en utrættelig Voldsomhed i sine bestandige Bestræbelser for at undvige herfra, som jeg aldrig imellem Patienter i en Sindssygeanstalt har truffet Mage til, og som Anstalten i Virkeligheden ikke er beregnet paa. Medens han paa den ene Side har vist sig ret godmodig og skikkelig af Væsen, saa er der intet, han viger tilbage for, naar det gælder om at stræbe efter at komme herfra. Han underminerer Gulve, bryder igennem Mure — kort sagt: de Forebyggelsesmidler, en Anstalt i saa Henseende er i Stand til at byde, forslaa ikke for ham. I hans urolige Perioder har det vist sig nødvendigt at holde særlig Vagt over ham, og jeg tvivler ikke om, at det vil lykkes ham at undvige herfra. Under disse Omstændigheder synes det mig ikke forsvarligt at beholde ham her i Anstalten, saa meget mere som det forekommer mig højst tvivlsomt, om han i Virkeligheden er at betegne som sindssyg, eller om han ikke snarere er at opfatte som et degenereret Individ af aandssvag Beskaffenhed.

I Virkeligheden maa ethvert Sted, hvor man vil haabe at kunne sikre sig imod et Individ som ham, være indrettet som et virkeligt Fængsel, og et saadant have vi ikke her i Anstalten og bør efter min Mening heller ikke have det. Jeg tillader mig derfor at henstille, at Julius . . . atter modtages af Københavns Politi . . . og anbringes under mere betryggende Forhold.«

*) Til Offentliggørelse af denne og de øvrige citerede Udtalelser haves rette Vedkommendes Tilladelse.

Sagen indstilledes derefter til Justitsministeriets Afgørelse, og til dette afgav Overlægen under 16. Marts d. A. en Erklæring, hvoraf uddrages følgende som det, der har ny og særlig Interesse i denne Sammenhæng:

»Jeg kan ikke anerkende, at Julius . . . hører til de Individier, der overhovedet høre hjemme inden for Sindsygeanstaltens Mure. Han er ikke naaet til sin nuværende aandelige Tilstand gennem en Sindssygdom, han er utvivlsomt et fra Fødselen af saa dybt degenerativt anlagt Individ, at han kun hører hjemme i de aandssvages Rækker. Hans hele saavel legemlige som aandelige Personlighed betegner ham — saavel i positive som negative Egenskaber og Ejendommeligheder — som hørende til denne Klasse af abnorme Individier. Ligesom det i Politidirektørens Indstilling til Justitsministeriet med god Grund er fremhævet, at han er aldeles uskikket til at leve mellem almindelige Fanger i en Arrest, saaledes gør ganske det samme sig gældende over for de almindelige Patienter, de, der lide af virkelig Sindssygdom, i en Anstalt. . . . Her som i Arresten er han absolut henvist til det isolerede Liv i en Celle. At dette er uheldigt, maa utvivlsomt erkendes, og at det uvirksomme og isolerede Liv giver endmere Næring for hans ubeherskede Uvornhed, er utvivlsomt; men at sætte ham under friere Forhold, vilde være at paalægge det vedkommende Opsynspersonale et Arbejde og et Ansvar, som de selv erkende ikke at kunne magte, og som ogsaa forekommer mig ubilligt. Og selv inden for Cellens fire Vægge er hans Opførsel af en Beskaffenhed, som man ikke finder den hos den virkelig sindssyge, og som derfor bliver en Opgave for sig, der ikke falder ind under Opsynspersonalets almindelige Opgave og Pligter . . .«

Overlægen er altsaa i denne Udtalelse naaet til bestemt at kunne erklære Julius for aandssvag, hvilket i den første erklæredes for tvivlsomt og overhovedet kun nævntes i

anden Række, medens Hovedgrunden til Fordringen om hans Fjernelse da var hans Undvigelsesbestræbelser. Der var derefter intet andet at gøre for Justitsministeriet end at beordre ham fjernet fra Sindssygeanstalten.

Som sidste Udvej forsøgte han anbragt paa en Aandsvageanstalt; ogsaa dette mislykkedes: Ebberødgaard kunde ikke modtage Patienter af hans Art, de Kellerske Anstalter i Brejning vare fuldt belagte for den paagældende Afdelings Vedkommende, og ved eventuel Vakance skulde Jyder have Fortrinet.

Resultatet blev derfor, at Julius paa ny vendte tilbage til Vestre Fængsel den 22. Maj d. A. —

Det blev ovenfor sagt, at hans Skæbne havde Interesse baade til Belysning af Psykiatriens og Psykiatriernes Standpunkt og af Spørgsmaalet om Kriminalasylers Nødvendighed.

Sin Interesse i førstnævnte Retning vinder Sagen nemlig, naar Konklusionen: aandssvag, og ikke sindssyg, sammenholdes med de tidligere Udtalelser fra vore andre psykiatriske Autoriteter.

Overlægen ved Kommunehospitalets 6te Afdeling skriver saaledes under 23. Septbr. 1898, at Julius er

»utvivlsomt sindssyg, nemlig lidende af udtalt Sløvsind. Om den Form af Sindssygdom, hvoraf han har lidt, og i hvis Terminalstadium han nu befinder sig, er det efter de foreliggende mangelfulde Oplysninger næppe muligt at udtale sig med fuld Sikkerhed; rimeligst er det, at han har gennemgaaet en akut Psykose af overvejende melankolsk Karakter, der, som det ofte sker hos unge Individier, hurtigt og med forholdsvis svage Symptomer er gaaet over i Dements. . . . Han maa anses for ganske uheldbredelig og ganske uimodtagelig for Straf og kun egnet til at uskadeliggøre og forpleje«.

Atter i Sommeren 1900 skriver samme Overlæge, at Julius er:

»fremdeles sløvsindet, lidende af Sindssygdom i Terminalstadiet«.

Den førstnævnte Erklæring er derhos under 10. Juni 1899 tiltraadt af den daværende Fængselslæge, nuværende Overlæge ved Sindssygeanstalten i Viborg.

Julius har endvidere i 1898—99 i c. 3 Maaneder været indlagt paa St. Hans Hospital, hvorfra han efter Forsørgelseskommunens Begæring som uheldbredet overflyttedes til Tikøb Daareanstalt, hvorfra han senere undveg, og endelig i 1900—01 c. 9 Maaneder haft Ophold paa Vordingborg Sindssygeanstalt, hvorfra han ogsaa undveg. Da ingen af disse 2 Sindssygeanstalters henholdsvis 3- og 9-maanedlige Observation har ført til Udskrivning for Aandssvaghed, tør det vel sluttes, at ingen af de paagældende Overlæger har draget denne Konklusion, saa meget sikrere som Julius, hvad noksom fremgaar af det foregaaende, er en saa vanskelig Patient, at han ikke kan undgaa hurtigt at blive Genstand for særlig Opmærksomhed.

Der maa altsaa siges at foreligge udtrykkeligt eller stiltiende Vidnesbyrd fra 4 Psykiatikere for, at Julius er sindssyg, mod 1 Vidnesbyrd for, at han er aandssvag og ikke sindssyg.

Det ligger uden for min Kompetence at udtale mig om, hvem der har Ret, eller om, hvorvidt en Iagttagelse for 4 Aar siden eller nu har størst Udsigt til at ramme det rigtige. Derimod tror jeg at kunne slaa fast, at den paaviste Uoverensstemmelse mellem Psykiatrikerne ikke er af nogen overfladisk Art, ikke drejer sig om et fint Grænse-spørgsmaal mellem forskellige Sygdomsformer, men derimod om en dybt indgribende Væsensforskel: medfødt Aandssvaghed eller senere indtraadt Sindssygdom, og dette gør jeg ikke mindst paa Grundlag af de bestemte Udtryk i den sidste Erklæring fra Overlægen ved X Sindssygeanstalt, der synes at vise, at der maa eksistere et gabende Svælg mellem de »positive og negative Egenskaber og Ejendommeligheder« hos en sindssyg og en aandssvag, saa gabende, at man staar ganske uforstaaende overfor den blotte Mulighed af en Uenighed mellem Fagmænd. En saadan foreligger jo imid-

lertid, og da de alle ere højt ansete og med offentlig Autoritet beklædte Videnskabsmænd, er det absolut udelukket at tvivle om deres Kompetence til at have en Mening om Sagen. Tilbage staar da kun af denne mærkelige Konflikt at drage den Slutning, at selve Psykiatrien overhovedet endnu ikke har naaet en saadan Udvikling, at dens Dyrkere med Rette kunne hævde den Fordring paa absolut Underkastelse under deres Skøn, som jævnlig fremsættes i mere eller mindre bestemt Form*), og som der imellem Jurister er en stedse stigende Tilbøjelighed til at honorere, fordi disse føle sig selv ganske usikre paa det psykiatriske Felt og derfor hidtil have været — som det synes — for villige til at sætte de sagkyndiges ringere Usikkerhed lige med fuldstændig Sikkerhed. —

Hvad angaar Spørgsmaalet om Kriminalasylers Nødvendighed, da udtalte de fleste af de Sindssygelæger, der ved Kriminalistforeningens Aarsmøde i 1900 havde Ordet, sig imod denne, i alt Fald for de egentlig sindssyges Vedkommende. Skarpest og tydeligst fik disse Anskuelse Udtryk i Overlæge ved Middelfart Sindssygeanstalt F. Langes Ord om de sindssyge Forbrydere:

»... I de 13 Aar, jeg har været Overlæge i Middelfart, har der kun været aldeles forsvindende Vanskeligheder med den Slags Patienter og slet ikke større end med alle andre. ... Enhver Sindssygelæge maa kunne magte den Opgave at have en 3—4 Patienter, der volde særlige Vanskeligheder. Andre Patienter kunne frembyde de samme, ja langt større Vanskeligheder. ...«

Disse Ord faa en ejendommelig Belysning ved det refererede Tilfælde. Julius er jo nemlig af fire Overlæger antaget for sindssyg og af den femte erklæret for absolut umulig at have paa en Sindssygeanstalt, først og fremmest

---

*) Se f. Eks. C. II. Würtzen: Studier over den personlige Tilregnelighed i psykisk og strafferetlig Henseende, 1901, Side 189—98.

paa Grund af hans Opførsel, se navnlig den først citerede Henvendelse til Politidirektøren i København. Der turde herefter være Grund til at haabe, at i alt Fald de fire Overlæger maatte kunne mødes i Enighed om, at der er Trang til et Kriminalasyl til Anbringelse af slige Personer, hvad den ene af dem i øvrigt alt holdt paa ved det oftnævnte Kriminalistmøde. Ja, man bør maaske endog ikke helt opgive Haabet om at faa den femte Overlæge med til denne Konklusion, thi, vil han ikke erklære sine fire Kolleger, der ogsaa have set Tusinder af sindssyge, for ganske inkompetente, maa han dog i alt Fald indrømme, at her foreligger et Tilfælde af saa skuffende Lighed mellem Aandssvagheds og Sindssyges Ytringsformer, at Julius for saa vidt lige saa godt kunde være sindssyg. Skulde særlig ikke ogsaa hans ubetingelige Undvigelseslyst, som Overlægen ved X Sindssygeanstalt saa stærkt understreger, kunne findes hos sindssyge Forbrydere?*) Saadanne Patienters hyppige Undvigelser fra vore Sindssygeanstalter tyder dog derpaa, og tillader de moderne Sindssygeanstalters open-doors-System ikke de for at hindre Undvigelse fornødne Modifikationer, saa ere de jo alt af denne Grund uskikkede til at optage farlige Forbrydere, som Samfundet først og fremmest maa kræve sikkert forvarede.

Til Slutning endnu kun nogle Ord om det foreløbig endelige Resultat af Lægernes beklagelige Uenighed. Julius befinder sig, som sagt, nu atter i Vestre Fængsel. At sætte ham i Fællesarrest er umuligt; man kan ikke forlange, at Varetægtsfanger skulle sidde sammen med en Person, for hvem de paa Grund af hans sære, skumle og pirrelige Væsen, hyppig forvirrede Udtalelser og ikke sjældnen opblussende Voldsomhed nødvendigvis maa nære Frygt; at sætte ham sammen med Strafarrestanter er — afset fra disses idelige Vekslen og mange andre Hensyn

---

*) Prof. Pontoppidan synes f. Ex. at have haft et saadant Tilfælde i Aarhus Sindssygeanstalt, sé »Tilskueren« 1902, S. 647—48.

— ugørligt alene af den Grund, at disse saa godt som alle sidde paa Vand og Brød og derfor ikke kunne sættes sammen med Arrestanter paa anden Kost. Det er derfor nødvendigt at holde ham i Enkeltcelle, hvad han mindst af alt taaler; det »isolerede Liv giver endmere Næring for hans ubeherskede Voldsomhed«, og han har ikke der nogen Afledning for sine Tanker ud over det simple Arbejde, han kan udføre, og som man endog ret jævnlig helt maa unddrage ham, for at berøve ham Midlerne til at gøre sig selv eller andre Skade. — Man kan i et Fængsel netop ikke gøre det for ham, som Overlæge Lange paa det ofte omtalte Møde betegnede som det, hvortil »Sindssygebehandlingen« [og vel lige saa meget Aandssvagebehandlingen] »i vore Dage endnu indskrænker sig, at man anbringer den omhandlede sindssyge i det for ham bedst egnede Milieu«, da man just mangler de som en Fordel ved Sindssygeanstalterne fremfor ved mindre Kriminalasyler nævnte »tilstrækkelig mange Afskygninger, tilstrækkelig mange Afdelinger, hvori de forskellige Patienter kunne indpasses«. At holde ham i Fængsel, er derfor ensbetydende med at berede ham en saa pinefuld Tilværelse som mulig.

Ses endelig Sagen fra Fængslets Standpunkt, behøver man næppe at have oplevet det for at kunne sætte sig ind i, hvilken daglig Uorden, Uro og Bekymring han der kan foranledige. Han har under sine forskellige Ophold der i sine urolige Perioder jævnlig nægtet at rengøre sin Celle etc., han har hyppig ødelagt Vægge, Bøger, Inventar og alt, hvad han kunde faa fat paa, han har til Tider hylet, fløjtet og sunget ved Dag og Nat, saa at det hørtes vidt omkring, han har overfaldet Opsynspersonalet med Vold og Skældsord osv., og i Længden vil en saadan Optræden, der uundgaaelig, i alt Fald til Dels, kommer til de andre Arrestanters Kundskab, faa disse til at begaa lignende Uordener, paa hvis Smitsomhed man har adskillige Eksempler, og derved undergrave Disciplinen. Han maa endelig — i langt højere Grad end andre Arrestanter — være under stadigt Tilsyn

af ikke til slig Virksomhed særlig uddannet eller dermed udelukkende beskæftiget Personale. bl. a. ogsaa for om mulig at forhindre Selvmord, som han flere Gange har forsøgt.

Tænker man sig denne Tilstand fortsat et Liv igennem — Manden er kun 27 Aar og legemlig rask — maa man sikkert erkende, at det fra alle Sider set er en højst alvorlig Mangel, at man intet andet Sted har end et Fængsel til Anbringelse af et Menneske, hvem det offentlige har berøvet Friheden paa Grund af Sygdom*), og man maa med Gysen spørge, om Verdensordenens evige Kredsløb er i Færd med paa dette Punkt at bringe os tilbage til det Middelalderens Mørke, hvoraf man troede, at Pinel for over 100 Aar siden for bestandig havde udrevet os.

S. Grundtvig.

---

*) Dette Ræsonnement fremsætter han selv idelig!